O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

«XIZMATLAR SOHASINI STRATEGIK RIVOJLANTIRISH ORQALI HUDUDLARDA BARQAROR IQTISODIY O‘SISH VA AHOLI FAROVONLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI»

Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya

MATERIALLARI

III QISM)

2025 йил 21-22 fevral

SAMARQAND – 2025

5.Туленков М.В. Организационно-управленческие основы регулирования занятости в Германии / М.В. Туленков // Бюл. ИПК ГСЗУ. – 2004. –№ 1. – С. 50–54.
6. Germaniya Federal statistik idorasining rasmiy sayti. https://www.destatis.de. 7. Jahon turizm va sayyohlik kengashi rasmiy veb sayti. https://wttc.org.
8. Federal bandlik agentligining rasmiy veb sayti. http://statistik.arbeitsagentur.de.

Abduvoxid Quldoshevich To‘rayev – *SamISI mustaqil izlanuvchisi*

NAVOIY VILOYATI TURIZM SALOHIYATIDAN SAMARALI FOYDALANISHNING BAHOLASH USULLARI

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Navoiy viloyatida turizmni rivojlantirish borasida amalga oshirilayotgan ishlar, hudud turizm salohiyatini baholashning asosiy usullari, ularning qo‘llanilishi va natijalari haqida to‘xtalib o‘tilgan hamda viloyatda sohani rivojlantirish bo‘yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

Kalit so‘zlar: *Navoiy, turizm, salohiyat, turistik omil, salohiyat indeksi, infratuzilma, tabiiy resurslar.*

Аннотация: *В данной статье проведена работа по развитию туризма в Навоийской области, разработаны основные методы оценки туристического потенциала региона, их применение и результаты, а также предложения и рекомендации по развитию отрасли в регионе.*

Ключевые слова: *Навои, туризм, потенциал, фактор туризма, индекс потенциала, инфраструктура, природные ресурсы.*

Abstract: *This article discusses the work being done to develop tourism in the Navoi region, the main methods for assessing the tourism potential of the region, their application and results, and develops proposals and recommendations for the development of the industry in the region.*

Key words: *Navoi, tourism, potential, tourist factor, potential index, infrastructure, natural resources.*

So‘nggi yillarda mamlakatimizda hududlarning turizm salohiyatidan to‘liq foydalanish, turizm tarmog‘ini rivojlantirish va sohada tadbirkorlikni yanada rag‘batlantirishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Navoiy viloyati ham bu borada muhim imkoniyatlarga ega bo‘lib, madaniy meros, ziyorat, gastronomik, ekoturizm va boshqa turizm turlarining rivojlanishi viloyatning turistik jozibadorligini oshirmoqda. Natijada, viloyatga tashrif buyurayotgan turistlar soni yildan-yilga ortib bormoqda.

2024-yilning 31-oktabr – 1-noyabr kunlari viloyatga bo‘lgan tashrifi davomida davlat rahbari tomonidan 2025-yilga mo‘ljallangan maqsadlar belgilandi. Bunga ko‘ra, Navoiy viloyatiga 500 ming xorijiy turistni jalb qilish va turizm xizmatlari eksportini 150 million dollarga yetkazish vazifasi qo‘yildi. Shuningdek, yo‘l

bo‘ylarida yengil konstruksiyali shoxobchalar tashkil etib, savdo va xizmat ko‘rsatish sohasini kengaytirish imkoniyatlari taqdim etildi[61].

2024-yil davomida viloyatga 420,2 ming xorijiy va 2 million 485 ming mahalliy sayyoh tashrif buyurgan. Bu ko‘rsatkich 2017-yilga nisbatan 22 baravar o‘sishni ko‘rsatadi. Turizm eksporti hajmi esa 105 million dollarni tashkil etdi. 2024-yilda viloyatda 300 milliard so‘mlik 24 ta investitsiya loyihasi amalga oshirildi. 2025-yilda esa zamonaviy turizm talablariga mos keladigan joylashtirish vositalarini tashkil qilish bo‘yicha 37 ta loyiha rejalashtirilgan.

Ushbu loyihalarning 10 tasi M-37 xalqaro ahamiyatga ega avtomagistral yo‘li yoqasida joylashgan. Karmana tumanida esa 200 milliard so‘mlik 4 ta namunali mehmonxona xizmati yo‘lga qo‘yiladi, bu esa 100 ga yaqin yangi ish o‘rinlarini yaratadi[62].

Hozirgi kunda viloyatda faoliyat yuritayotgan turkompaniyalar soni 75 taga yetgan. Xatirchi, Nurota, Navbahor, Karmana va Qiziltepa tumanlarini qamrab olgan 340 km masofada 60 ta obyektdan iborat 14 ta turizm marshruti tashkil etilgan. Bu marshrutlar transportda va piyoda sayohat qilishni o‘z ichiga oladi.

Xatirchi tumani Oltinsoy mahallasi hududida joylashgan termal buloqlar salohiyatidan foydalanib, 15 milliard so‘mlik sog‘lomlashtirish obyekti va 6 milliard so‘mlik hostel faoliyatga tushirildi. “Qizilqum safari” MCHJ tomonidan Aydarko‘l bo‘yida 500 o‘rinli o‘tovli lager tashkil etilib, otda va tuyada sayr qilish, ov qilish, avtomagistral yo‘l bo‘yida 2 ta restoran, savdo do‘konlari, transport va turkompaniya xizmatlarini o‘z ichiga olgan turizm klasteri yaratildi.

Tahlillarga ko‘ra, 2017-yilda sayyohlarning viloyatda qolish kunlari o‘rtacha bir kunni tashkil etgan bo‘lsa, oxirgi yetti yil ichida yaratilgan imkoniyatlar tufayli bu ko‘rsatkich 3 kungacha oshgan. Bu esa viloyat turizm salohiyatining yanada rivojlanganligini ko‘rsatadi.

[61] O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev raisligida 2024-yil 1-noyabrda Navoiy viloyatini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish vazifalari yuzasidan o‘tkazilgan yig‘ilishida so‘zlagan nutqidan. https://uza.uz/uz/posts/navoiy-viloyati-masullari-hududning-salohiyatidan-unumli-foydalanishi-shartligi

[62] https://uza.uz/oz/posts/navoiyda-turizm-yanada-rivojlanmoqda_686366

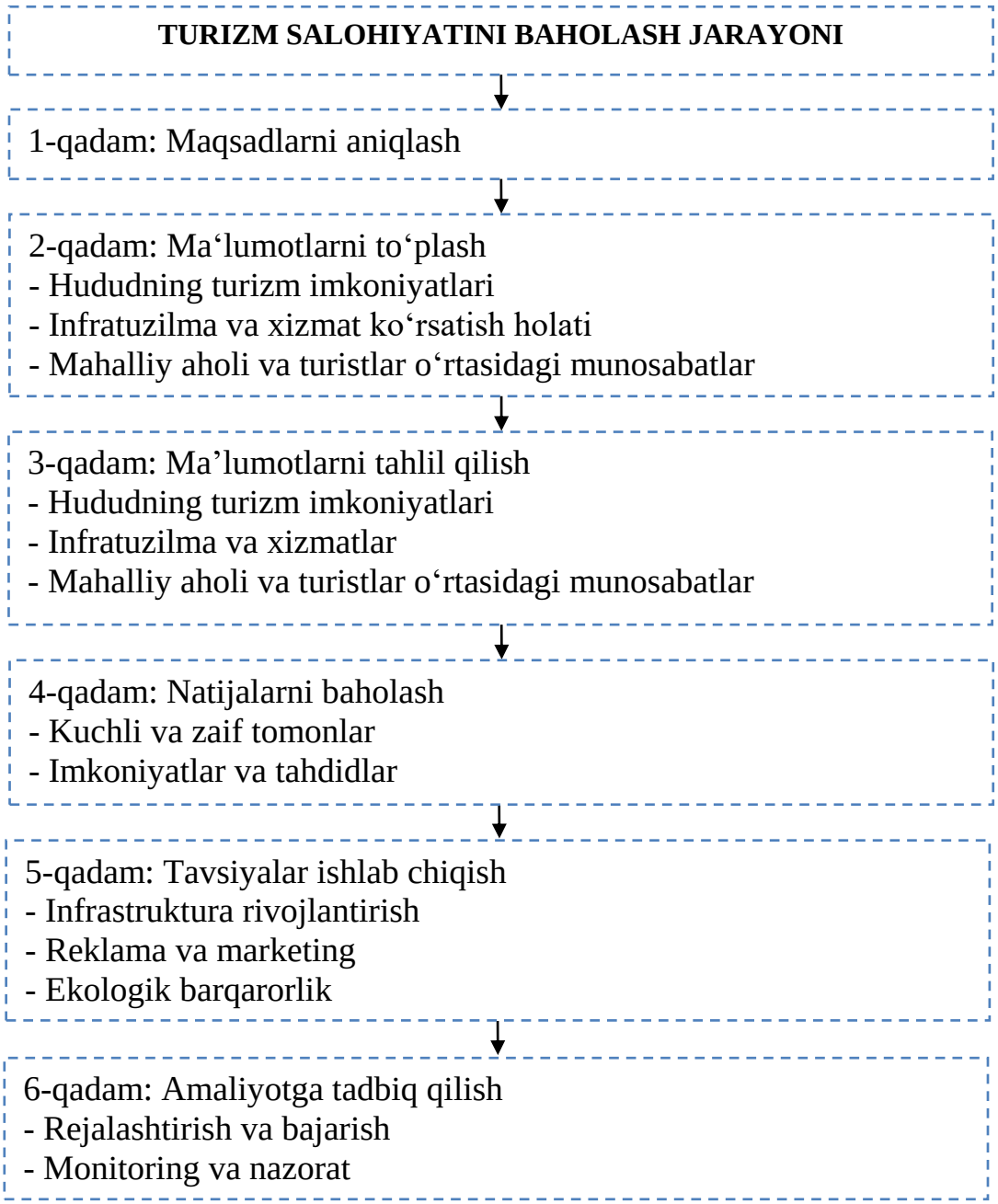

1-rasm. Turizm salohiyatini baholash jarayoni

Albatta 2023-yilning 29-mart kuni Prezidentimiz rahbarligida turizm salohiyatini rivojlantirish yuzasidan o‘tkazilgan videoselektorda berilgan bir qancha topshiriqlar ijrosini ta’minlash maqsadida Samarqand iqtisodiyot va servis instituti tomonidan qator ijobiy ishlar amalga oshirildi.

Ammo, hali viloyat turizm salohiyatidan yanada samarali foydalanish hamda turizmni rivojlantirish borasida ko‘plab vazifalar mavjud.

Tadqiqotimiz davomida Navoiy viloyati turizm salohiyatini baholashning asosiy usullari, ularning qo‘llanilishi va natijalari bo‘yicha ishlar amalga oshirildi (1-rasm).

Avvalambor viloyatning quyidagi jihatlarini ko‘rib chiqish maqsadga muvofiq:

Navoiy viloyati turizm salohiyatining asosiy omillari

Navoiy viloyati turizm salohiyati quyidagi omillar asosida baholanadi:

Tabiiy resurslar. Viloyatning tabiiy boyliklari turizmni rivojlantirish uchun asosiy omil hisoblanadi. Bularga quyidagilar kiradi:

- Zarafshon va Nurota tog‘ tizmalari: Tog‘li hududlar alpinizm, piyoda sayr qilish va ekoturizm uchun ajoyib imkoniyatlar yaratadi.

- Aydar ko‘li va Chinkor ko‘li: Bu suv havzalari baliq ovlash, suv sporti turlari va dam olish uchun moslashgan.

- Qizilqum cho‘li: Cho‘l safarlari va ekstremal turizmni rivojlantirish imkoniyati.

Tarixiy va madaniy meros. Navoiy viloyati o‘zining qadimiy tarixiy yodgorliklari bilan mashhur. Bularga quyidagilar kiradi:

- Raboti Malik karvon saroyi: XI asrda qurilgan bu inshoot o‘rta asr me’morchiligining nodir namunasidir.

- Chashma kompleksi: Diniy turizmni rivojlantirish uchun muhim ahamiyatga ega.

- Qadimgi qishloqlar va arxeologik joylar: Viloyatda ko‘plab arxeologik qazish ishlari olib borilgan, ular tarixiy turizmni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Infratuzilma. Turizmni rivojlantirish uchun infratuzilmaning mavjudligi va sifatini baholash muhimdir. Bularga quyidagilar kiradi:

- Transport tarmog‘i: Viloyatda temir yo‘l, avtomobil yo‘llari va aeroportlar mavjud.

- Mehmonxonalar va dam olish maskanlari: Turar joylar va xizmat ko‘rsatish sohasining rivojlanish darajasi.

- Xizmat ko‘rsatish sohasi: Turistlarga qulayliklar yaratish va ularning ehtiyojlarini qondirish.

Turizm salohiyatini baholash usullari

Turizm salohiyatini baholash uchun quyidagi usullar qo‘llaniladi:

SWOT tahlili. SWOT tahlili orqali viloyatning turizm salohiyati kuchli va zaif tomonlari, imkoniyatlar va xavflar aniqlanadi.

Kuchli tomonlar	Zaif tomonlar	Imkoniyatlar	Xavflar
Noyob tabiiy manzaralar	Infratuzilmaning yetarli emasligi	Xalqaro hamkorlikni kengaytirish	Atrof-muhit muammolari
Boy madaniy meros	Marketingning zaifligi	Yangi turistik mahsulotlar yaratish	Rivojlangan raqobat

Turizm salohiyati indeksi (TSI)

Turizm salohiyati indeksi quyidagi formula orqali hisoblanadi:

$$TSI = \frac{T1 + T2 + T3}{3}$$

Bu yerda:
T1 - tabiiy resurslar indeksi,
T2 - madaniy meros indeksi,
T3 - infratuzilma indeksi.

Iqtisodiy samaradorlikni baholash

Turizmning iqtisodiy samaradorligi quyidagi formula orqali hisoblanadi:

$$E = \frac{TR - TC}{TC} * 100\%$$

Bu yerda:
E - iqtisodiy samaradorlik,
TR - turizmdan tushgan daromad,
TC - turizm xarajatlari.

Natijalar va baholar

Navoiy viloyati turizm salohiyatini baholash natijalari shuni ko‘rsatdiki, viloyatda turizmni rivojlantirish uchun katta imkoniyatlar mavjud. Biroq, infratuzilmaning yetarli emasligi, marketing faoliyatining zaifligi va atrof-muhit muammolari kabi to‘siqlar mavjud. Turizm salohiyati indeksini *(TSI)* hisoblash natijalari viloyatning turizm salohiyatini oshirish uchun qo‘shimcha investitsiyalar zarurligini ko‘rsatadi.

Xulosa va tavsiyalar

Navoiy viloyati turizm salohiyatidan samarali foydalanish uchun quyidagi tavsiyalarni amalga oshirish lozim deb hisoblaymiz:

1) Infratuzilmani rivojlantirish: Transport tarmog‘i, turar joylar va xizmat ko‘rsatish sohasini yaxshilash.

2) Marketing strategiyasini ishlab chiqish: Viloyatning turistik imkoniyatlarini O‘zbekiston va xorijda keng targ‘ib qilish.

3) Xalqaro hamkorlikni kuchaytirish: Chet el investitsiyalarini jalb qilish va xorijiy turistlar uchun qulayliklar yaratish.

4) **Atrof-muhitni muhofaza qilish**: Tabiiy resurslarni asrash va ekoturizmni rivojlantirish.

Ushbu tadbirlarni amalga oshirish orqali Navoiy viloyati turizm sohasida muhim o‘rin egallashi va iqtisodiyotiga sezilarli hissa qo‘shishi mumkin.

MU N D A R I J A:

I SHO‘BA. BARQAROR IQTISODIY O‘SISH VA HUDUDLARDA XIZMATLAR SOHASINI JADAL RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY VA METODOLOGIK MUAMMOLARI VA ULARNI HAL QILISHNING STRATEGIK YO‘NALISHLARI		
Мамаюнус Қаршибаевич Пардаев, Озода Мамаюнусова Пардаева, Севара Абдиназаровна Бабаназарова Мирзо Улуғбекович Болтабаев	ИНСОН РЕСУРСЛАРИ АНАЛИТИКАСИ (ТАҲЛИЛИ) ФАНИ МЕТОДИНИНГ НАЗАРИЙ МАСАЛАЛАРИ	4
Ибрагимов Мурод Нозирович	МАҲАЛЛИЙ ФАРМАЦЕВТИКА МАҲСУЛОТЛАРИ ИШЛАБ ЧИҚАРИШНИ КЕНГАЙТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ	14
Холиқулов Анвар Нематович	ТУРИЗМ ВА МЕҲМОНХОНА СОҲАСИДА БОШҚАРУВ ҚАРОРЛАРИНИНГ НАЗАРИЙ ТАЛҚИНИ	17
Хамракулова О.Д.	ТЕОРЕТИКО - МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ВОПРОСЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ НЕОКЛАССИЧЕСКИХ ТЕОРИЙ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА В ЭКОНОМИКЕ УЗБЕКИСТАНА	23
Пардаева Ирода Мамаюнусовна	НАВОИЙ АСАРЛАРИДА АМИР ТЕМУР ТИМСОЛИНИНГ ТАҲЛИЛИ	28
Олтаев Ш.С.	МАМЛАКАТИМИЗ ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИДА ТАЪЛИМ СИФАТИ ВА РАҚОБАТБАРДОШЛИГИНИ ОШИРИШНИНГ ИННОВАЦИОН ЙЎНАЛИШЛАРИ	34
Мамаюнус Қаршибаевич Пардаев Озода Мамаюнусова Пардаева Севара Абдуназаровна Бабаназарова Мирзо	ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБСЛУЖИВАНИЯ В УСТОЙЧИВОМ РАЗВИТИИ ПРЕДПРИЯТИЙ ОБЩЕСТВЕННОГО ПИТАНИЯ	39

Rahmonovich Xo‘jabekova Farog‘at Shaxriddin qizi	TAKOMOLLASHTIRISHDA XORIJ TAJRIBASI	
Abduvoxid Quldoshevich To‘rayev	NAVOIY VILOYATI TURIZM SALOHIYATIDAN SAMARALI FOYDALANISHNING BAHOLASH USULLARI	134
IV SHO‘BA. XIZMATLAR SOHASINI STRATEGIK RIVOJLANTIRISH ORQALI HUDUDLARDA BARQAROR IQTISODIY O‘SISH VA AHOLI FAROVONLIGINI OSHIRISH JARAYONIDA MARKETING VA MENEJMENT IMKONIYATLARINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI		
Ибрагимов Нозир Аливеич	ИШЛАБ ЧИҚАРИШНИ МАҲАЛЛИЙЛАШТИРИШ ВА САНОАТДА КООПЕРАЦИЯ АЛОҚАЛАРИНИ КЕНГАЙТИРИШНИНГ ЯНГИ БОСҚИЧИ	139
Азизова Роҳила Баҳодир қизи	НАМАНГАН ВИЛОЯТИДА ҲУНАРМАНДЧИЛИК ХИЗМАТЛАРИНИ РИВОЖЛАНИШ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ	142
Ибрагимов Мурод Нозирович	СТАНДАРТ НАДЛЕЖАЩЕЙ ДИСТРИБУЦИИ И ОБЕСПЕЧЕНИЕ КАЧЕСТВА И БЕЗОПАСНОСТИ ЛЕКАРСТВЕННЫХ СРЕДСТВ	146
Hamzaev Aziz Khamzaevich	DIRECTIONS FOR IMPROVING MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF DIGITAL TECHNOLOGY DEVELOPMENT	151
Умарова Хуснора Дилмурод қизи	ХИЗМАТ КЎРСАТИШ СОҲАСИ РИВОЖЛАНИШИНИНГ ТАШКИЛИЙ-ИҚТИСОДИЙ МЕХАНИЗМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	155
Azgarov Abdumutalib Alisher o’g’li	INTERNET MARKETING INSTRUMENTLARINING AN’ANAVIY MARKETING INSTRUMENTLARIDAN FARQI, KLASSIFIKATSIYASI VA O’ZIGA XOS JIHATLARI	161
Allayorov Hamdam Iris o‘g‘li Khamidova Pokiza Mansurovna	ХИЗМАТЛАР СОҲАСИДА ЗАМОНАВИЙ БОШҚАРУВ ФАОЛИЯТИ	165
Ismailov Najmiddin	**ZAMONAVIY MASSIVLARDA TRANSPORT VOSITALARIGA TEXNIK XIZMAT**	**172**